

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента
Шматковської Тетяни Олександрівни на дисертаційну роботу
КОЛОДІЙ ІРИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ на тему «ОРГАНІЗАЦІЙНО-
ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ У
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Розвиток сільськогосподарських підприємств на інноваційних засадах та перехід їх на якісно новий щабель функціонування пов'язаний з виникненням і впливом різноманітних дестабілізаційних процесів та низки кризових явищ. Кризи і дестабілізація здійснюють як негативний вплив на функціонування сільськогосподарських підприємств, так і породжують умови для очищення від застарілих форм і методів діяльності, стереотипів управлінського реагування, неефективних систем організації виробництва тощо. Відтак, криза може цілком позитивно позначитися на процесі діяльності сільськогосподарських підприємств, проте виключно за умови запровадження ефективної і виваженої системи управління. Тому розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо формування механізму антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах є актуальною і має вагому значимість.

У разі наявності системи виваженого й ефективного антикризового управління забезпечується майбутній розвиток сільськогосподарських підприємств, натомість у випадку його відсутності негативний вплив криз зумовлює втрату фінансової стійкості та платоспроможності й загалом унеможлиблює продовження господарської діяльності. Антикризове управління в сільськогосподарських підприємствах повинно здійснюватися з урахуванням фази виникнення та ознак перебігу кризи. Доцільно, щоб воно ґрунтувалось на превентивних, реакційних або посткризових механізмах, підкріплювалося стабілізаційним регулюючим впливом в боку держави.

З урахуванням викладеного можна стверджувати, що тема дисертації Колодій І. В., присвячена вирішенню питань формування механізму антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах, є актуальною і практично значимою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Колодій І. В. є складовою частиною наукових тематик факультету управління, економіки та права Львівського національного університету природокористування: «Організаційно-економічний механізм забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та села» (номер державної реєстрації 0116U003176) у 2016–2020 роках та «Механізми забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектора економіки та сільських територій» (номер державної реєстрації 0121U108898) на 2021–2025 роки. Напрацювання авторки, що стосуються розробки теоретичних і методичних положень діагностики фінансового стану та загроз банкрутства сільськогосподарських підприємств, обґрунтування механізму та інструментів антикризового управління у тому числі на основі формування та посилення конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств, є внеском у виконання вище означених наукових тематик.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими. Підставою для такого твердження є логічний і послідовний виклад дисертанткою теоретичних положень, результатів опрацювання статистичного матеріалу. Слід відзначити достатнє опрацювання дисертанткою праць вчених, які досліджували проблеми виникнення ризиків, що пов'язані з господарською діяльністю і є причинами породження кризи, а також питання подолання криз, у тому числі управлінськими важелями. Окрім того, обґрунтованість виконаного дослідження підтверджується належним вивченням вітчизняної законодавчої та нормативної бази, яка врегульовує проблематику запобігання негативного зовнішнього впливу на діяльність сільськогосподарських підприємств. Дисертанткою використано значну кількість аналітичної інформації, джерелами якої були офіційні дані органів статистики, дані фінансової та статистичної звітності сільськогосподарських підприємств Львівської області; матеріали офіційних сайтів установ та організацій; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених; особисті спостереження здобувачки.

Під час виконання роботи авторкою використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналіз та синтез, узагальнення, системний метод, логічний, діалектичний, графічний, порівняння, SWOT-аналіз, моделювання та інші. Результати дослідження вдало оформлені і представлені у таблицях, рисунках та додатках.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень підтверджує апробація результатів дослідження публікаціями у зарубіжних та вітчизняних фахових виданнях, матеріалах науково-практичних конференцій.

Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Вивчення матеріалів дисертації надає підстави для висновку, що її авторці у процесі дослідження вдалося досягти поставленої мети та знайти вирішення поставлених у роботі завдань.

Зокрема, у першому розділі дослідження, на основі опрацювання численних літературних джерел і власних узагальнень з'ясовано сутність (с. 31-32), основні ознаки (с. 41), причини, наслідки та види криз (с. 39-41), доведено, що ризики спричиняють та поглиблюють кризу, узагальнено цей вплив (с. 41-42), систематизовано наукові підходи щодо трактування термінів «криза» та «антикризове управління» (с. 35), уточнено поняття «кризовий стан підприємства» та «механізм антикризового управління сільськогосподарських підприємств» (с. 36), систематизовано методичні підходи щодо застосування інструментарію в антикризовому управлінні сільгосппідприємств (с. 51).

У другому розділі роботи досліджено тенденції діяльності сільськогосподарських підприємств та окреслено ключові індикатори настання ознак кризи у сільгосппідприємствах (с. 74-93), масштаби кризових процесів та загрози банкрутства визначено за результатами діагностики фінансового стану сільськогосподарських підприємств (с. 94-117), за допомогою методу відстаней та кластерного аналізу досліджувані сільськогосподарські підприємства згруповано за однорідними причинами виникнення кризи, диференційовано їх у розрізі стадій криз, ідентифіковано конкретні об'єкти антикризового управління (с. 123-133), виявлено стадії та симптоми криз (с. 134-135).

У третьому розділі в контексті формування комплексної системи заходів та напрямків антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах виокремлено пріоритетні завдання та запропоновано концепцію антикризового управління (с. 144), сформовано систему антикризових заходів для кожного

кластера з метою ліквідації негативних наслідків (с. 148-150), удосконалено архітектуру антикризового управлінського інструментарію через впровадження додаткових функцій та видів антикризового управління (с. 154), виокремлено соціальну функцію антикризового управління (с. 154-156), доведено, що докризовий етап функціонування сільськогосподарських підприємств вимагає розробки дієвого механізму антикризового управління із конкретизацією форм, важелів, методів та інструментів антикризового управління на мікро- й макrorівнях (с. 157-161), з'ясовано роль антикризового управління у підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств (с. 188-189) та розроблено схему механізму посилення і створення конкурентних переваг у системі антикризового управління сільгосппідприємств (с. 198-202), обґрунтовано інструменти генерування та оцінювання конкурентних переваг і конкурентного статусу сільськогосподарських підприємств (с. 203).

Висновки до розділів та загальні висновки дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості. Вони відображають основні засади і напрями вирішення завдання щодо формування механізму антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах, ґрунтуючись на результатах діагностики їх фінансового стану та загроз банкрутства.

Наукова новизна положень дисертаційної роботи, висновків і рекомендацій, їх теоретична і практична значущість

Розв'язання поставлених завдань, належний рівень дослідження проблеми формування організаційно-економічних засад антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах розкривають сутність дослідження та характеризуються науковою новизною.

Серед основних наукових напрацювань дисертантки, що відзначаються новизною, варто виділити вдосконалення понятійно-термінологічного апарату у частині уточнення сутності понять «кризовий стан підприємства» та «механізм антикризового управління сільськогосподарських підприємств». При цьому механізм антикризового управління сфокусований на попередженні ризиків, нейтралізацію й мінімізацію кризових явищ для забезпечення тривалої фінансової стійкості та підвищення конкурентоспроможності

сільськогосподарських підприємств (с. 35-42, 178-180).

Окрім того, слід зацентувати увагу на розробці теоретичних положень про формування системи антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах, що представлені за допомогою удосконаленої моделі взаємозв'язку елементів антикризового управління та системи стратегічного планування сільськогосподарських підприємств (с. 48-50).

Заслуговують на увагу напрацювання авторки щодо вдосконалення методики кластерного аналізу шляхом використання під час кластеризації методу відстаней для рейтингування стандартизованих інтегральних показників дискримінантних моделей ймовірності банкрутства (с. 56-60).

Слід відзначити вклад дисертантки у розробку механізму антикризового управління у сільгосппідприємствах на засадах процесного та системного підходів (с. 163-178), а також у вдосконалення механізму посилення і створення конкурентних переваг у системі антикризового управління, за допомогою якого вирішується завдання позиціонування сільськогосподарського підприємства як соціально відповідального суб'єкта агробізнесу та відновлення його платоспроможності (с. 191-202). Своєю чергою такий підхід надає можливість закріпити позиції соціальних імперативів сільськогосподарських підприємств.

Вважаємо, що результати дисертаційної роботи Колодій І. В. мають важливе значення для теорії та практики формування системи антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах. Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає насамперед у виокремленні параметрів ідентифікації чинників впливу на коливання прибутку, як ключового індикатора настання кризових тенденцій у сільськогосподарських підприємствах.

Оцінка змісту і завершеності дисертації

Робота Колодій І.В. є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням, що характеризується послідовним викладенням матеріалу, всебічним вивченням обраної проблематики, аргументованістю висновків авторки, умінням використовувати аналітичні засоби і підходи для вирішення поставлених завдань. Робота в достатній мірі ілюстрована рисунками і таблицями.

Дисертація викладена діловою українською мовою. Вона складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та додатків. Логічна будова роботи та зміст відповідають обраній темі, забезпечують досягнення визначеної мети та розкриття завдань дослідження. У дослідженні наукові положення викладено чітко і зрозуміло. Наявна теоретико-методична і логічна спрямованість.

Повнота викладення основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях здобувача

Вивчення матеріалів дослідження свідчить про відповідність змісту та основних положень дисертаційної роботи. В дисертації у повній мірі розкрито всі наукові результати, які отримано в процесі дослідження, а також ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації, які містяться в роботі.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, знайшли достатньо широке висвітлення у 18 наукових працях здобувачки, серед яких: 3 статті у наукових фахових виданнях України та 2 статті – у зарубіжних періодичних наукових виданнях, 12 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 – у іншому виданні.

Перелік та обсяг опублікованих здобувачкою праць за темою дослідження відповідає вимогам, що ставляться до оприлюднення матеріалів дисертацій такого рівня.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення наукових результатів дисертації полягає у можливості їх застосування в діяльності органів державної влади та сільськогосподарських підприємств. Дисертанткою представлені ключові аспекти формування архітектури механізму антикризового управління на макрорівні, інституційного вкладу у розробку та реалізацію стратегічних програм та механізму для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Практичне значення результатів дослідження підтверджується їх імплементацію у роботу Департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації, Добротвірської громади, ДП «ДГ «Радехівське» ІСГ Карпатського регіону НААН» та ТЗОВ «Данута».

Дотримання принципів академічної доброчесності

У дисертаційній роботі порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація містить посилання на джерела запозичених ідей, розробок, тверджень та інформаційно-аналітичні ресурси.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних авторкою результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце у дисертаційній роботі:

1. З огляду на поставлене завдання дисертаційної роботи, яке полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів і розробці практичних рекомендацій щодо формування механізму антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах, тобто на мікрорівні, вважаємо, що у параграфі 1.1 «Економічне трактування сутності кризового стану підприємства» розділу I дисертації дещо забагато уваги приділено макроекономічним кризам. На нашу думку, доцільно було б чіткіше розмежувати поняття «макроекономічна криза» і «кризовий стан підприємства».

2. У розділі I дисертації «Теоретико-методичні засади антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах» здобувачка доволі хаотично оперує термінами «ризик» і «загрози» як передумови настання кризи. При цьому на с. 40 дисертації ці поняття ототожнені – зазначено, що «ризик» – це ймовірність (загроза) втрати підприємцем частини своїх ресурсів, ймовірність недоодержання доходів тощо.

3. В параграфі 1.2 під назвою «Теоретичні основи формування системи антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах» першого розділу дисертації на рис. 1.3. (с. 49) авторка подає удосконалену модель щодо місця та ролі антикризового управління у системі стратегічного планування на сільськогосподарському підприємстві. Проте на нашу думку, на рис. 1.3 узагальнено елементи антикризового управління, системи та елементи стратегічного планування, що візуалізовано у вигляді схеми впровадження елементів антикризового управління у систему стратегічного планування сільськогосподарських підприємств.

4. У параграфі 2.1 «Оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств» розділу II дисертації викликає певні сумніви позиція авторки щодо того, що великі масштаби незавершеного виробництва у комбінації із впливом сезонного чинника можуть бути суттєвим тягарем та подекуди причиною криз у сільськогосподарських підприємствах (с. 86).

5. У ході діагностики фінансового стану та загроз банкрутства у параграфі 2.2 «Діагностика фінансового стану та загроз банкрутства сільськогосподарських підприємств» розділу II дисертантка надто деталізувала результати аналізу сільськогосподарських підприємств. На нашу думку, здобувачка дещо захопилась демонстрацією використовуваного інструментарію економічної діагностики. При цьому загальні закономірності та тенденції конкретних ознак кризи у сільськогосподарських підприємствах окреслені здобувачкою дещо поверхово.

6. У параграфі 3.3 «Конкурентні переваги у системі антикризового управління сільськогосподарських підприємств» розділу III дисертації, обґрунтовуючи механізм посилення і створення конкурентних переваг у системі антикризового управління сільськогосподарських підприємств, незрозумілими є розмірковування авторки про життєвий цикл товарів сільгосппідприємств. Доцільно було б конкретизувати які саме товари брались до уваги, оскільки вважаємо, що життєвий цикл властивий продуктам переробки – продовольчим товарам, виробництво яких також може здійснюватися у сільськогосподарських підприємствах.

Вважаємо, що вищенаведені зауваження носять дискусійний характер та не применшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження і не знижують теоретичної та практичної цінності дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Колодій Ірини Володимирівни на тему: «Організаційно-економічні засади антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент» є цілісним, завершеним, самостійно виконаним і логічно побудованим дослідженням, в якому отримано нові науково-обґрунтовані результати. Представлені в ній наукові положення, висновки і рекомендації в

комплексі розв'язують важливе завдання – обґрунтування теоретико-методичних підходів і розробку практичних рекомендацій щодо формування механізму антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах.

Зміст дисертаційної роботи і наявні в ній науково-практичні результати відповідають галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та спеціальності 073 «Менеджмент».

Робота оформлена належним чином, відповідає вимогам, що викладені у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року зі змінами і доповненнями, а її авторка Колодій Ірина Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
Міністерства освіти і науки України

Т.О. Шматковська

